

Mešihat Islamske zajednice Sandžaka

Specijalni dodatak

SAVJETOVANJE

na temu

“Islamska zajednica i savremeni izazovi”

**Ekspoze predsjednika Mešihata Islamske zajednice
Sandžaka muftije Muamer-ef. Zukorlića**

**Novi Pazar
28. jun 2005.**

ISLAMSKA ZAJEDNICA I SAVREMENI IZAZOVI

Uvod

Es-selamu alejkum ve rahmetullahi te'ala ve berekatuhu.

Uvažena braćo i sestre, zahvalan sam Uzvišenom Gospodaru svjetova što nas je počastio ovim danom, da se susretnemo u ovom ambijentu, kako bismo dali doprinos da Allahovo dž.š. svjetlo nastavi da sija tamo gdje je to On Uzvišeni odredio.

Tema je vrlo opširna, vrlo važna i vrlo aktualna. Islamska zajednica živi, radi i nastavlja svoj put kao najvažnija, najutemeljenija i najstarija institucija u našem narodu. Muslimani i Islamska zajednica su kroz historiju prolazili kroz razne situacije i taj put je bio vrlo krivudav, nekada uzlazno, nekada ravno a, nažalost, nekada i silazno, što je otprilike i stanje islamskog ummeta u cjelini.

Od dolaska Resulullaha s.a.v.s. i prve generacije, kao najbolje generacije koja se ikada pojavila na licu Zemlje, islam i islamska kultura i civilizacija su krenuli uzlaznom linijom. To je trajalo nekoliko vijekova. Taj prosperitet je bio svestran, na svim poljima, a prije svega na polju vjere i čistog monoteizma, potom na polju odgoja čovjeka, porodice i zajednice, a potom i na polju ekonomije, kulture i svih drugih aspekata društva. Nakon prvih nekoliko stoljeća, iako islamska civilizacija doživljava razne oblike ekspanzije, u nekim dijelovima svijeta ipak se, u suštini, na relaciji muslimani i islamska misao primjećuju izvjesni oblici krize. Ako krenemo pažljivije da tražimo korijene te krize onda ćemo, nesumnjivo, doći do zaključka da onog momenta kada se islamska ulema odrekla idžtihada, kao jedinog fleksibilnog vjerskog izvora, pored onih čvrstih, a to su Kur'an i Sunnet, posijani su prvi virusi dekadence, virusi na osnovu kojih su se kasnije pojavili razni oblici krize.

Prva stoljeća ekspanzije islama i islamske civilizacije pratio je idžtihad, kao sljedeći izvor islama pored Kur'ana i Sunneta, kao nešto što znači bavljenje islamom i islamskom misli. To, zapravo, znači živu islamsku misao kroz potpunu predanost islamskih učenjaka, ali ne samo na način slijeđenja propisa, već na način usavršavanja svih metodologija i tehnologija razumijevanja islamske misli i islamskih propisa i načela. Ono što savremeni mudžtehidi potenciraju jeste upravo to - oživljavanje idžtihada. To znači omogućiti da islamska načela i islamski propisi budu shvaćeni onako kako je to Allah dž.š. i propisao, a to znači da budu valjani za sva vremena, sve prostore i sve situacije, ma gdje se pripadnici islama našli. To govorim iz prostog razloga što nipošto, ni u kojoj situaciji, kada je u pitanju organizacija Islamske zajednice i njeni moderni izazovi, to ne smijemo smetnuti s uma. U tom pogledu su i reforme koje se nastoje ostvariti u Islamskoj zajednici posljednje decenije i nešto više, koje, zapravo, proističu iz ovog načela, iz ove konstatacije i ove dijagnoze.

Relacije unutar i oko Islamske zajednice

Prije nego bismo ukazali na osnovne sadašnje izazove koji se nalaze pred Islamskom zajednicom, bilo one što nailaze, bilo one s kojima se Islamska zajednica već uhvatila u koštac, nastojaću da, uz Božiju pomoć, narednih minuta upravo napravim jednu analizu svih tih interesantnih relacija za Islamsku zajednicu.

Odnosi unutar organizacije Islamske zajednice

Prije svega, neophodno je proanalizirati relaciju Islamska zajednica - Islamska zajednica, a to znači interne relacije u Islamskoj zajednici. U tom pogledu su interesantna dva nivoa.

Jedan nivo je relacija unutar organizacije Islamske zajednice. Organizaciju Islamske zajednice čini sistem Islamske zajednice sa svim svojim organima koji postoje po Statutu i drugim normativnim aktima. Tu podsjećam da Islamsku zajednicu kao organizam čine tri osnovna elementa, tri komponente: jedna je baza - to su muslimani, to su pripadnici Islamske zajednice. Druga komponenta su organi Islamske zajednice, a to je sistem. Taj sistem ima dvije relacije, dvije linije organizacije. Postoji vjerska linija i postoji administrativna, odnosno predstavnička linija. Što se tiče vjerske linije, ona se kreće linijom imam - glavni imam - muftija, odnosno predsjednik Mešihata. Što se tiče ove druge, ona se kreće od džematlije, preko džematskog odbora, preko međžlisa Islamske zajednice u dvije komponente: u izvršnoj vlasti - Odbor međžlisa, u predstavničkoj relaciji - Skupština međžlisa i na nivou cijele Islamske zajednice Sandžaka - Sabor Islamske zajednice, kao najviše predstavničko i zakonodavno tijelo, a u izvršnoj vlasti - Mešihat kao najviši administrativni i vjerski organ Islamske zajednice. To je druga komponenta, to je sistem organa Islamske zajednice.

Treća komponenta su vjerski službenici, odnosno imami, tj. vjerska lica, sve to čini Islamsku zajednicu. Ovo ističem iz prostog razloga što ćete vrlo često u dnevnoj komunikaciji, pa čak i medijskoj, čuti značenje Islamske zajednice samo i isključivo u sistemskoj verziji kao nekog tijela ili nekog organa.

Dakle, Islamska zajednica u svom punom značenju riječi znači sve ovo: pripadnici Islamske zajednice, sistem Islamske zajednice i vjerski službenici, odnosno imami, mualimi, profesori, muderisi i drugi alimi.

Ono što je za nas posebno važno u ovom prvom dijelu jeste analiza te relacije. Ovdje možemo analizirati relacije između ove tri komponente.

Kada je u pitanju organizacija (sistem) Islamske zajednice, vi dobro znate da smo proteklih skoro 12 godina organizovani u formi Islamske zajednice Sandžaka sa Saborom i Mešihatom na čelu.

Integrativni procesi

Dobro znate da smo jedno vrijeme potpuno neovisno funkcionisali, ali smo kasnije ipak napravili neke integrativne korake koji se tiču samog centra u Sarajevu, gdje, zapravo, i jeste bio duhovni centar muslimana u bivšoj Jugoslaviji. Naša očekivanja i naša koncepcija, normativna i cjelokupna organizaciona, postavljena je tako da to nije kraj integracija i nije konačna verzija organizacije Islamske zajednice. Znači da su moguće neke promjene. Dobro bi bilo da to budu promjene u pravcu povezivanja, a nipošto promjene u nekom drugom pravcu. Činjenica je da ti procesi ne idu tako brzo i prema našim željenim očekivanjima, a razlog je vrlo jednostavan. Bez obzira što je po Ustavu samostalna i autonomna - život nameće svoje realnosti. Kao što je raspad bivše SFRJ izazvao disoluciju Islamske zajednice, isto tako i sve ove neizvjesnosti vezane za to kako će izgledati ova država sigurno će imati svoj uticaj na to kako će izgledati i Islamska zajednica.

Integracije su napravljene dobrim dijelom na relaciji većinskog bošnjačkog nacionalnog korpusa, a to znači BiH, Sandžak, Hrvatska, Slovenija i bošnjačka dijaspora. To je za sada integrisano u jednoj blagoj, rasterećenoj formi koju je ozvaničio Ustav usvojen 1998. godine, a gdje je data potpuna autonomnost u organizovanju i djelovanju svim islamskim zajednicama u samoj državi u kojoj se nalaze, a to znači i našoj Islamskoj zajednici. Ono što je ostalo nedorečeno u organizacionom pogledu jeste sama činjenica kako će izgledati Islamska zajednica na ovom prostoru, posebno u ovoj državi. To pitanje stoji takvo kako jeste, iz prostog razloga što nismo još sigurni kako će izgledati sama ova država. Iz tog razloga mi nismo žurili da i formalno stavimo tačku na organizaciju Islamske zajednice unutar ove države. Čekamo cjelokupni ishod političke prirode i prirode organizacije države kako bi se Islamska zajednica mogla u tom pravcu konačno i formalno zaokružiti i konstituisati.

Mi sada imamo Islamsku zajednicu Sandžaka u Srbiji i Crnoj Gori kao jedinu organizovanu zajednicu sa svim mogućim komponentama i elementima koji je kao takvu čine stabilnom i daju joj za pravo da bude predstavnik svih muslimana u ovoj državi. To tako i de facto jeste. Mi to posebno ne ističemo u našim javnim komuniciranjima, ali u suštini je to tako kroz sve oblike aktivnosti gdje je potrebna snaga Islamske zajednice. Očito je da je Islamska zajednica ta koja je pozvana da pruži uslugu svim muslimanima, ne samo na području Sandžaka već, slobodno mogu reći, od Subotice do Bara. To je tako u svakodnevnom našem funkcionisanju, a to se posebno manifestuje kroz one oblike gdje drugi dijelovi Islamske zajednice, koji nisu integrisani, formalno nemaju snage da to učine. To se, prije svega, ogleda u asistenciji kroz štampu, izdavačku djelatnost, vjersku nastavu u školama itd. Tu se naša Islamska zajednica posebno potvrdila. Kada je u pitanju naša aktivnost na polju te integracije, mi nismo insistirali na nekim oblicima pritiska da se ta integracija i objedinjavanje Islamske zajednice na nivou čitave države ostvari, iako se možda od nas očekivalo drugačije, iz prostog razloga što sam koncept Islamske

zajednice na kojem ona počiva, a to znači i samo učenje islama, pripadnost islamu i Islamskoj zajednici počivaju na dobroj volji, na slobodnoj volji. Cjelokupna Islamska zajednica funkcionira na tom principu. To je težak oblik funkcionisanja kada nemate mehanizme prisile i pritiska. Iako to, s jedne strane, jeste opterećenje za organizaciju, koja u tom slučaju ne može biti čvrsta, s druge strane to je velika duhovna i praktična prednost jer je kod ljudi koji u okviru jednog mehanizma i jednog sistema funkcioniraju na dobrovoljnoj osnovi zasigurno njihova pripadnost, njihova stabilnost takva da se tu vrlo teško dešavaju pomjeranja. Sa džematima širom Srbije, kao u Beogradu, Novom Sadu, Subotici, Nišu i Preševskoj dolini, saradnja sa nekima je jača, sa nekima nešto slabija. Stvar je takva. Ali, u svakom slučaju, koncept naše Islamske zajednice je takav da će ti džemati u narednim godinama i mjesecima insistirati da se priključe Islamskoj zajednici. Od nekih džemata je čak i došla takva inicijativa - recimo od džemata Subotica i džemata Niš. Također, nismo htjeli da idemo brže administrativno nego što idemo praktično.

Šta je u tom slučaju naša ideja i naš krajnji cilj? Naš je cilj razviti toliko Islamsku zajednicu sa centrom u Novom Pazaru da će to jednog dana postati sasvim beznačajna stvar za nas u pogledu strateškog odnosa. Ne beznačajna u smislu da je nebitna, već beznačajna u smislu jednostavnosti, tj. da će se integracija izvesti veoma lako. Nešto po modelu Zapadna Njemačka - Istočna Njemačka. Nakon nekoliko decenija hladnog rata došlo je do toga da je Istočna Njemačka molila Zapadnu Njemačku da joj se priključi. Mi smo ubijedeni da tim putem, uz Božiju pomoć, idemo, da smo iz dana u dan sve bliži tom momentu, da smo mnogo više okrenuti stabilizaciji Islamske zajednice u pogledu kvaliteta, da bi kroz te kvalitete, zapravo, postigli željeni stepen. A kao što vidite, kroz samu infrastrukturu - obrazovnu, odgojnu i izdavačku, i sve druge koje sam spomenuo i koje nisam spomenuo, to je očito vidan put. Uz ta dva momenta - uz stabilizaciju političkih okolnosti u pogledu koncipiranja i ustavnog definisanja same države, kao prvi uslov, i uz ovaj drugi - procesni put kroz koji se prolazi u pogledu razvoja Islamske zajednice, proces integracije apsolutno neće biti sporan.

Princip jedinstva Islamske zajednice na nivou države

Ovdje želim posebno da istaknem ono što jeste naš princip, iz prostog razloga što se taj princip tiče i procesa donošenja samog Zakona o pravnom položaju vjerskih zajednica, a koji, nažalost, evo još nije donijet i to je veliki problem za sve vjerske zajednice u ovoj državi. Dakle, postoji pravna praznina još od 1993. godine tako da imamo totalno bezakonje kad su u pitanju prava vjerskih zajednica i zakonski okviri, zaštita vjerskih zajednica i njihovo zakonsko ustanovljenje. Država već nekoliko zadnjih godina stalno najavljuje aktivnosti u cilju donošenja tog zakona. Nekoliko puta smo imali situaciju da se uradi radna verzija tog zakona, da se dođe i do prednacrtu, ali je očito da neke stvari ne funkcioniraju, što zbog samog stanja u

kome se nalazi cjelokupna država, a vjerovatno i iz nekih drugih razloga.

Mi smo dobrim dijelom učestvovali u svim aktivnostima u pogledu donošenja tog zakona i imamo kompletan uvid u te materijale. Činjenica je da su sve te predložene verzije ovog zakona uglavnom dobre. To je značajan pomak u odnosu na ono što je bilo ranije, a posebno u odnosu na potpuni nedostatak zakona. Postoje u tim relacijama izvjesni problemi. Mi smo u pisanim i drugim komunikacijama isticali naše primjedbe, na nekima čvrsto stali, a oko nekih fleksibilno raspravljali. O principima oko kojih smo čvrsto stali, želim da vas ovdje obavijestim. U pitanju je sljedeće.

Prvo je pitanje jedinstva Islamske zajednice. Ni po koju cijenu ne prihvatamo da zakon omogući nastanak više islamskih zajednica. Dakle, potenciramo po svaku cijenu, u svakoj verziji, postojanje jedne Islamske zajednice u cijeloj državi, bez krutog odnosa prema drugima i tome kako će ona izgledati. Apsolutno ne prihvatamo mogućnost formiranja više islamskih zajednica. Ne tražimo, dakle, ništa posebno, već ono što i drugi imaju. To znači, ako se preferira jedna Srpska pravoslavna crkva, ako se preferira jedna Katolička crkva, zašto bi se kod nas zakonski omogućilo cijepanje. To je princip koji za nas predstavlja strateški interes - interes od neophodnog značaja za opstanak Islamske zajednice i ni u kom slučaju nećemo prihvatiti kompromise po ovom pitanju.

Princip autonomnosti Islamske zajednice

Princip autonomnosti Islamske zajednice, odvojenosti Islamske zajednice od države, nije sporan u načelu. Naravno, on je nešto oko čega se, takođe, ne može razgovarati. U principu je on i sa strane države prihvatljiv i promovisan sa nivoa Ustava, a pitanje njegove implementacije jeste i pitanje odnosa države prema Islamskoj zajednici, odnosno prema vjerskim zajednicama, a sa druge strane jeste i pitanje moći i uticaja vjerskih zajednica i ako se one izbere za svoju autonomnost u tom praktičnom pogledu, pa ne dozvole da budu poluga raznih političkih, državnih ili nekih drugih faktora, unutrašnjih ili spoljnih, onda je ta autonomnost i realna. Međutim, ukoliko vjerske zajednice, u našem slučaju Islamska zajednica, dozvole da budu poluga raznih političara, raznih političkih stranaka, ili nekih državnih funkcionera, u tom slučaju Islamska, ili bilo koja druga vjerska zajednica neće imati ni moralno pravo, a niti će praktično moći da ima svoju autonomnost.

Princip ravnopravnosti vjerskih zajednica

Treći princip od koga nećemo odustati jeste princip ravnopravnosti vjerskih zajednica. To je, takođe, Ustavom proklamovan princip i po svim međunarodnim aktima sasvim normalan. Ono što je činjenica jeste da je u radnim verzijama predloženih verzija zakona ipak bilo izvjesnog odudaranja u korist Srpske

pravoslavne crkve, koja je nekoliko puta preferirana, gdje bi bili svi ravnopravni, a da ona bude malo "ravnopravnija" kroz razne oblike. Čak u jednoj verziji zakona je preferiran princip da ona (SPC) bude "prva među jednakima" i to u formi da to priznaju sve vjerske zajednice. U nekoj drugoj verziji je ponuđena solucija da Srpska pravoslavna crkva bude zastupnik svih drugih vjerskih zajednica i slično, što je za nas apsolutno neprihvatljivo. Mi sasvim jasno zastupamo princip ustavne ravnopravnosti svih vjerskih zajednica, bez obzira na to koliko su one velike.

U jednoj verziji je, takođe, preferirana prednost SPC u praktičnom smislu, kroz davanje posebnog statusa manastirima koje će finansirati država direktno iz budžeta, kao posebnim kulturnim dobrima, gdje bi se drugim vjerskim zajednicama omogućilo da ravnopravno konkurišu sa svojim kulturnim projektima. Znači, u slučaju SPC to bi bilo direktno finansiranje iz budžeta, bezuslovno, a druge vjerske zajednice, ako imaju neka svoja kulturna dobra, neke svoje kulturne projekte tipa biblioteke, ili neke druge ustanove iz njihove kulturne baštine, mogle bi da konkurišu kod Ministarstva za kulturu pa da im ono odobri ili ne odobri. To je neravnopravan status i mi ga nećemo sigurno prihvatiti, bez obzira na to šta su posljedice, iz prostog razloga što današnja moderna koncepcija pravnog ustrojstva i odnosa prema manjinskim i većinskim zajednicama, bilo vjerske, nacionalne ili neke druge prirode, u Evropi kojoj stremi i ova država, zapravo su sasvim suprotan primjer. U tim evropskim iskustvima, posebno ovim sadašnjim, poznat je princip, takozvane, pozitivne diskriminacije. To znači da manjoj zajednici, manjoj crkvi, manjoj vjerskoj zajednici, manjoj etničkoj zajednici daje se nešto više prava nego što bi joj po parametrima i formalno pripalo, iz prostog razloga da se otkloni i psihološki osjećaj ugroženosti zbog toga što su manji. Ne postoji apsolutno nigdje u svijetu primjer da se onome ko je veći, ko je jači ili brojniji da povlašćen položaj. To se zove diskriminacija i bez obzira imala ona blažu ili jaču formu za nas će to biti neprihvatljivo.

To su ta tri principa za koje želim da znate i koji su za nas od važnosti, za naš opstanak, za opstanak Islamske zajednice i od kojih se neće odustati. Sve drugo je predmet razgovora i dogovora.

Pozitivno u nudenim zakonskim rješenjima

Ponuđeni nacrt zakona ima i dobrih stvari, mada ne znam koliko ozbiljno da ga tretiramo jer još nije sigurno da će ići u proceduru. Može se lako desiti da uslijed promjene političkih vlasti u državi dođe i do nekih novih varijanti.

Ukoliko bi se išlo sa ovom ponuđenom verzijom, ima ona, itekako, dobrih stvari. Država tu po prvi put priznaje vjerske zajednice kao ustanove od šireg društvenog značaja, ne samo kao nešto što je pitanje privatne pripadnosti. Ustanove vjerskih zajednica država prihvata kao ozbiljne ustanove, a prosvjetne ustanove dobijaju svoja posebna prava gdje će imati i budžetska sredstva, a to znači i naša Medresa

- jedna, druga i treća, i Islamska akademija, po standardima obrazovanja i po propisima koji su uređeni na nivou Ministarstva za prosvjetu. Ukoliko se usvoji takva verzija zakona, onda će to značiti jedan korak naprijed za sve prosvjetne zavode Islamske zajednice i to će biti konačno otklanjanje dijela nepravde koja je nanošena Islamskoj zajednici. Vi dobro znate kakva je tu nepravda činjena. Ne samo da su to škole u kojima pohađaju djeca roditelja koji ravnopravno plaćaju poreze kao i svi drugi, već se iz tih poreza finansiraju druge škole, dok se ova škola mora sama finansirati. I ne samo to, već i najelementarnija prava su bila ugrožena. Znae dobro da su djeca koja se upišu u Medresu svih proteklih godina gubila pravo na zdravstveno osiguranje i sve druge oblike prava. To je, doista, najgori oblik segregacije. Sada te nove zakonske inicijative ulijevaju sigurnost i daju šansu i nadu da će se to ubrzo mijenjati, čak vrlo pozitivno. Tu su i još neki drugi povoljni momenti koji se tiču ove zakonske aktivnosti.

Sve je ovo vrlo bitno, ali uvijek je najbitnije kako mi funkcionišemo, kakve to imamo potencijale i kako smo organizovani.

Kadrovska struktura

Kada je u pitanju sama organizacija Islamske zajednice, u tom pravcu, osim ovih vanjskih momenata, objektivnih momenata, pored onoga što direktno utiče na atmosferu u kojoj ćemo raditi i funkcionisati, danas je najbitniji moment struktura naših kadrova. Kakvi su nam imami, kakvi su nam vjeroučitelji, kakvi su nam muderisi, kakvi su nam teolozi? Jednom riječju - kakvi su nam kadrovi? To je za nas ključno pitanje. Mi smo i proteklih 12 godina tome pridavali posebnu pažnju na nekoliko načina. Prvi i glavni rasadnik na tom putu je osnivanje Medrese, koja je tada bila u verziji isturenog odjeljenja, a sada je, kao što znate, samostalna medresa koja se razvija sa svojim odjeljenjima, kao što su jedno muško i jedno žensko ovdje u Novom Pazaru i jedno žensko u Rožajama, sa intencijom da se u još nekom od sandžačkih gradova vrlo brzo pojavi još jedna ženska medresa, odnosno odjeljenje Ženske medrese.

To je taj prvi rasadnik. Dalje se otišlo osnivanjem Islamske pedagoške akademije, koja je u početku bila dvogodišnja viša škola, a potom trogodišnja Islamska akademija u smislu primjerenog fakulteta, a evo od ove godine, mogu da vam sasvim otvoreno saopštim, sa konačnim nazivom Akademija islamskih nauka, kao četvorogodišnji fakultet, a to je još jedna dobra vijest za Islamsku zajednicu i za sve one koji žele pohađati ovu visoku školu. Time se konačno omogućuje da budemo ravnopravni u cjelokupnoj trci formiranja sopstvenih kadrova i olakšamo da naši studenti mogu ovdje završavati najviše islamske škole, da nisu prinuđeni da idu za Sarajevo, Istanbul ili dalje.

Studiranje vani za nas nije proces koji je prekinut. Mi ne želimo potpuno da se ugasi, već želimo da ga svedemo na minimalnu relaciju, gdje je naš interes u smislu kulturne

razmjene i razmjene iskustava sa raznim univerzitetima u svijetu. Ali, sada sasvim otvoreno mogu reći, to za nas nije strateški interes. Naš interes je da na svakom islamskom univerzitetu u svijetu imamo po par studenata radi sublimiranja iskustva sa raznih meridijana u pogledu islamskog obrazovanja i islamskog istraživanja. Međutim, težište našeg obrazovanja će se staviti ovdje kod nas, na našu Akademiju i uvjereni budite, a to možete svima da prenesete, da je četvorogodišnje iskustvo sa našom Akademijom izuzetno dobro. Ponosan sam na studente Islamske akademije, pokazali su izuzetan nivo, iako u startu nisu bili potencijal od koga se očekivalo puno, iz prostog razloga što su ti super-odlikaši smatrali da je to za njih sitno pa su tražili studije negdje na drugom mjestu. Naši studenti, uz punu asistenciju njihovih profesora, čiji je sastav vrlo bogat - od Sarajeva, preko Novog Pazara do Skoplja, i svoj puni angažman, zasigurno predstavljaju jednu odličnu generaciju od koje će Islamska zajednica vrlo brzo imati koristi, a već je ima jer neki, kao što vam je poznato, već rade u pojedinim školama kao vjeroučitelji i nastavnici vjerske nastave. Bezrezervno mogu reći da su oni naša ciljna grupa. Mogu poručiti svima da će sutra pri zapošljenju oni imati prednost u odnosu na sve druge univerzitete i fakultete, ma odakle oni bili.

To je značajan korak kojim zaokružujemo instituciju. Naš obrazovni razvoj je osnovna pretpostavka za to. Naravno, neophodno je da se na tome puno radi. Ono što je neophodno jeste da se narednih godina pravi posebna zgrada Akademije islamskih nauka. Lokacija je obezbijedena i prvi radovi su krenuli, a ja se nadam da će već iduće godine Islamska zajednica imati snage, pored brojnih objekata koje gradi, da nastavi i sa izgradnjom objekta Akademije u Novom Pazaru.

Ono što bi trebalo biti naš cilj, ukoliko želimo odgovoriti na pitanje kako doći do pravog tima, to je: Kako doći do visokog kvaliteta?

Vrlo često mi kažu: „Pa dobro, vi školujete toliko ljudi, a vaše potrebe su manje nego što ćete iškolovati.“ Ja im kažem: „To je tačno.“ Oni me pitaju: „Koja je vaša ambicija?“ Tada pokušavam slikovito da im to pojasnim, pa kažem: „Naš cilj je da iškolujemo preko 1.000 teologa, ljudi sa fakultetom, da iškolujemo preko 200 magistara islamskih nauka i preko 50 doktora islamskih nauka.“ Oni kažu: „Šta će vam toliki kadrovi?“ Ja odgovaram: „Da bismo mogli od njih izabrati 10 dobrih doktora nauka, 30 dobrih magistara i 300 dobrih teologa.“ To je trenutno naša realna potreba. A šta to znači? Pa to znači da iz male šume ne možete imati odlično drveće. Možete imati dobro drveće, ali ne i perfektno. Da biste mogli da proberete pravo drveće, moraćete imati veliku šumu. To je jedan sasvim logičan koncept i Božiji zakon interne konkurencije. Iz tako jedne velike baze kadrova mi ćemo tek tada moći imati elitu. Dok se tako nešto ne ostvari nećemo zasigurno biti zadovoljni postignutim u pogledu kadrovske koncepcije. Tek sa takvom ekipom može Islamska zajednica dostojanstveno i bez brige da ide svojim putem u svoju budućnost. Za to treba vremena, truda i potencijala, a mi smo iz godine u godinu sve bliži jednom takovom cilju. Pokazalo se i u praksi da kada pokušate da procijenite ljude, bilo kroz Medresu ili kroz fakultet, vrlo se često desi da u toj procjeni budete nepravedni,

pa da neko, koga smatrate prosječnim ili ispod prosjeka, da izvanredne rezultate, a neko, koga smatrate natprosječnim, da potpuno podbaci. Na kraju to i jeste tako jer pravo konačnog suda o vrijednosti ljudi ima samo Uzvišeni Gospodar dž.š. Zapravo, davati sebi za pravo tako nešto jeste nepravda u osnovi, u samom pristupu. Postoji samo jedan način ostvarivanja kvaliteta, a to su pravedni uslovi zdrave konkurencije, pravedne trke, pa neka izvole - ko se pokaže da je dobar neka zauzme prvo mjesto ili prvi saf. Dakle, to je sasvim logičan, sasvim pravedan put u skladu sa Božijim zakonima. I zato ćemo mi, ako Bog da, ići tim putem. Ovo je ono najbitnije na relaciji Islamska zajednica unutar sebe, i to u organizacionom pogledu.

Brojnost džematlija

Druga interesantna relacija je Islamska zajednica unutar sebe u relaciji: sistem Islamske zajednice, imami Islamske zajednice i treći element u tom trokutu jeste džemat, odnosno baza Islamske zajednice. U samom sistemu, stvari su pod boljom kontrolom jer su u pitanju mehanizmi koji funkcionišu na bazi izbora i normativnih akata za utvrđivanje mehanizma funkcionisanja organa. Tu je lakše praviti reforme i lakše držati situaciju pod pozitivnom kontrolom. Ono što je za nas jedan od posebnih izazova jeste pitanje džemata kao osnovne energije, kao osnovne mase, kao osnovnog potencijala, kao osnovnog kvaliteta, kao osnovnog izazova i, u nekim situacijama, kao osnovnog izvora problema. To je posebno bitan dio ove teme i posebno bitna oblast kojom će se morati baviti Islamska zajednica, ne samo po inerciji onog što se može desiti u džamiji između imama i džemata, već u organizovanoj relaciji tog odnosa, u pogledu istraživanja tog prostora, u pogledu prevencije na tom prostoru i u pogledu zdravog odnosa koji će se prethodno formirati i koji će imati svoj organizovan i institucionalan pristup.

Tu, prije svega, mislim na sljedeće. Vi znate da prije dvadesetak godina u našim džematima nismo imali nikakvih problema. Zašto? Pa zato što smo imali vrlo malo džemata. Imali ste u svakoj džamiji na namazu par starijih ljudi i oni su funkcionisali perfektno. Zašto? Zato što im je džamija bila toliko komotna da nisu mogli ni da se susretnu, a kamoli da se sudare. Međutim, sada kad imamo jedno sasvim drugo stanje, imamo jednu drugu situaciju. Ta situacija ima svoju pozitivnu dimenziju i, naravno, ukoliko se ne postavimo pravilno ona može imati svoju negativnu dimenziju. Pozitivna dimenzija je što su nam džamije konačno sve punije. Posebno ako se posmatra sastav džematlija, sasvim jasno će se vidjeti da je to mlađi svijet, da je to omladina. U tom pogledu mi smo zadovoljni u poređenju sa onim prethodnim jer, doista, sada imamo džemat mnogo kvalitetniji, a posebno u kvantitetu mnogo veći. Sasvim je normalno, kao i svaka porodica kada se uveća, da je potrebno mnogo više sluha za organizaciju, mnogo više opreznosti, mnogo više uigravanja tog kompletnog mehanizma da bi se otklonili problemi. To je ono što je sada jedan

od ključnih izazova Islamske zajednice kojim ćemo se mi vrlo aktivno baviti.

Struktura džemata

Sam odaziv džemata, prije svega onog mlađeg, pozivima u džamiju je, uz Božiju pomoć i milost, naš veliki uspjeh, ali i istovremeno naš veliki izazov i nešto čemu se mora pridati poseban značaj. Svrha same džamije, svrha islama, svrha cjelokupnog sistema obredoslovlja nije samo da okupimo te ljude. Možda je u politici sasvim dovoljno da ljude okupite, da oni za vas glasaju i tu se, otprilike, sve završava u relaciji onih koji im se obraćaju i onih koji to slušaju. U našem slučaju to nije tako. Čak mogu kazati vrlo odgovorno da je najlakši dio te relacije dovesti čovjeka u džamiju, a da mnogo teži dio aktivnosti dolazi poslije. To znači kultivisanje i oblikovanje tog čovjeka u produhovljenoj i prefinjenoj formi koju treba da mu da džamija. Zašto? Zato što ljudi dolaze u džamiju po odluci. Ta odluka je produkt raznih motiva, raznih razočarenja u životu, raznih sukoba sa svojim svakodnevnim životom, raznih nedaća, raznih stanja koja dovedu čovjeka u situaciju da traži spas u džamiji. S druge strane, on dolazi promijenjen u pogledu naslova. Njemu je uglavnom tekst potpuno netaknut. To je potpuno stari tekst. Ako je došao iz kafane - donosi ga iz kafane, ako je došao iz radničkog sindikata - on ga donosi iz radničkog sindikata, ako je došao iz Komunističke partije on donosi sve te navike. Mi to sve imamo u džamiji i sada treba imati takav koncept, takav program, takav odnos da se jednostavno ti ljudi provedu kroz proces, vrlo težak, vrlo osjetljiv, ne u pogledu promjene njegovog kursa, jer je on kurs promijenio samim naslovom i samim prihvatanjem da dođe u džamiju, već u pogledu njegovih navika. To znači da se mora pristupiti dugoročnom odgajanju. To je vrlo težak proces. To je, dakle, jedan problem, izazov za nas, gdje se moraju, prije svega, imami izgraditi svim mogućim sredstvima, pedagoškim sredstvima, tj. proučavati pedagogiju, učiti psihologiju. Doista se te stvari moraju raditi jer, u protivnom, ući će se u probleme. Ući će se u probleme iz kojih će biti teško da se izađe i koji će imati vrlo negativne posljedice.

Znači, imami se moraju edukovati za nove izazove, zato što imamo novu strukturu džemata. Vrlo je jednostavno bilo držati predavanje i hutbu prije 20 godina ljudima strukture koja je tada postojala. Sada to nipošto nije lako. Sada je najteži govor koji možete održati - hutba. Ne postoji teži govor. Lakše je pripremiti predavanje na univerzitetu nego održati hutbu. Zašto? Pa zato što ako na univerzitetu pripremate predavanje držite ga iz jedne oblasti i držite ga jednoj kategoriji, to jest studentima jednog akademskog uzrasta. Ako imate elementarne potencijale tu možete lako da se pripremite. Kada držite predavanje, odnosno hutbu u džamiji, imate džematliju od 90 godina koji ne čuje dobro, imate džematliju koji nema ni jednog razreda škole, imate onoga koji ima 4 razreda škole, imate doktora nauka, imate profesora, imate filozofa, imate ljekara sa svim onim što znače te riječi. I vi sada trebate da održite jedno predavanje koje će da traje 20-30 minuta, koje treba biti svima interesantno.

Doista treba biti pravi stručnjak za retoriku pa održati takvo predavanje. To je vrlo bitno da imami shvate. To je jedino sada moguće. Svi mi imamo različite sposobnosti i različite afinitete.

Imami moraju shvatiti da njihova edukacija nije završena time što rade u džamiji. Predlažem i Vjersko-prosvjetnoj (Mearifskoj) službi, kao i svim drugim službama koje se bave ovim poslom, da organizuju seminare iz konkretnih oblasti gdje će se u dugoročnijim relacijama imami edukovati. To je nešto sasvim normalno. To je nešto što sada imate u svim profanim relacijama u tranziciji u svakodnevnom životu gdje se, recimo, za ljude koji su završili ekonomske fakultete ili prava, koji rade dugi niz godina u bankama i raznim organizacijama ili fabrikama, da bi mogli da prate nove trendove, nove propise poreske politike ili nečeg drugog, organizuju kursevi po mjesec ili dva da bi se obrazovali i niko od njih ne kaže: „Hej, pa ja neću da sjedim u klupi, ja imam fakultet!“ To je sasvim nova, sasvim normalna relacija edukacije koja je nametnuta novim izazovima. Islamskoj zajednici je neophodno da se pozabavi ovim pitanjem i da u organizovanoj formi napravi program edukacije naših kadrova koji će moći da odgovore na ove izazove i ova pitanja.

Pojava, ili instalacija, drugačijih pogleda na svijet i islam

Jedan izazov je broj džematlija, drugi izazov je struktura džematlija sa svim onim što to znači, a treći izazov je pojava, ili instalacija, onih pogleda na svijet i pogleda na islam koji nisu svojstveni našem prostoru, našem kursu Islamske zajednice i konkretno - našoj pravnoj školi. Dakle, iz svih ovih momenata proizilazi i ovaj fenomen. Vi danas imate ljude koji smatraju da drugačije trebaju vršiti vjerske obrede, da drugačije treba obaviti namaz, da na drugačiji način treba organizovati cijelu Islamsku zajednicu i slično. Ovdje treba odvojiti dvije stvari.

Nešto svojstveno muslimanima druge kulture i podneblja

U svoj toj pojavi postoje stvari koje treba ozbiljno razmotriti, kritički i uz argumentaciju ih tretirati, onoliko koliko za to postoji elemenata. Postoji ono što apsolutno nema nikakve veze sa vjerom, a postoji i ono što preferira kao tačno, ali ne i kao neophodno, nešto što je, također, svojstveno muslimanima, ali neke druge kulture, nekog drugog mentalnog prostora. Nama je naophodna jača edukacija imama u smislu da se te stvari razluče, da bismo kazali: "Da, ovo je vjerski propis, to je tačno, ali je to nešto što se može raditi na tri načina." Ako mi radimo na jedan način, onda niko nema pravo da nas sili da to radimo na drugi način. Ako smo to radili na jedan način 500 godina, onda apsolutno nema razloga, ni potrebe, niti ćemo dozvoliti da nam neko to sada mijenja.

Vrlo jednostavno i ilustrativno. Postoje načini obavljanja namaza koji su tačni

po vjerskom učenju i više načina je ispravno. U pogledu elementarnog ljudskog prava, svaki vjernik ima pravo da obavi namaz kako on hoće po svom ubjeđenju. Govorim, dakle, sa aspekta načela elementarnog ljudskog prava, ali to pravo važi samo ako obavljate namaz u kući, sami. Onda ga obavite kako smatrate da je najbolje i kako sami hoćete. Ali, ukoliko ga obavljate u džematu, znaj da su džemat i džamija organizovani ibadet. Tu, pored propisa kako je moguće obaviti namaz, postoji i red, organizacija tog ibadeta i on se ne može obavljati na tri kursa. Šta to znači? Recimo, u kontinentalnoj Evropi se u saobraćaju vozi desnom stranom, a u Engleskoj i zemljama Komonvelta lijevom stranom. Sada je velika glupost raspravljati šta je bolje - da li voziti desnom stranom, ili voziti lijevom stranom. Zašto? Pa zato što je i jedno i drugo ispravno. Ali gdje? Tamo gdje se to tako radi. Prema tome, ukoliko automobil i vozač iz Engleske dođu u kontinentalnu Evropu vozit će desnom stranom, bez obzira gdje im je volan. Isto tako, ukoliko naš vozač ode u Englesku vozit će lijevom stranom, bez obzira na koju stranu mu je volan. Dakle, to su elementarne stvari i niko ne raspravlja o tome šta je ispravno, a šta neispravno. Vrlo je neprimjereno baviti se time.

Prema tome, gospoda koja imaju takva ubjeđenja, koja su to preuzela iz arapskog svijeta, ili ne znam odakle, ako smatraju da je to pravilno - neka izvole. Kada voze na livadi, neka voze stranom kojom hoće. Ali kada učestvuju u organizovanom saobraćaju onda moraju voziti onako kako je uspostavljen red, onako kako su postavljeni saobraćajni znaci. To je nešto što treba da bude definitivno jasno. Prema tome, ne osporavamo nikome pojedinačno pravo da ima poseban pristup prema vjeri, ali ono što se zove organizovano obredoslovlje, organizovani ibadet, to mora biti vrlo precizno utvrđeno i u skladu sa našom tradicijom koja nije u suprotnosti sa vjerom. Ukoliko je tradicija u suprotnosti sa vjerom, treba mijenjati tradiciju. Ali naša tradicija, u značajnoj mjeri, posebno kad su ove stvari u pitanju, nije u suprotnosti sa vjerom i zato ne želimo da je mijenjamo. To je vrlo bitno da znaju imami, to je vrlo bitno da znaju džematski odbori, to je vrlo bitno da znaju svi koji se bave ovim poslom, ali je također vrlo bitno da to zna šira javnost.

Tu imamo dva fenomena. Imamo jedan fenomen koji bi da proglasi naš način vjerovanja kao nešto što je puno raznih novotarija koje nisu dio vjere, koji ide u ekstrem, koji bi da sve pročisti i da sve dotjera po nekim svojim mjerilima. U suštini, u čemu oni još griješe? Pa griješe u tome što su i oni pomiješali vjeru i običaje, ali nekog drugog prostora. Onome ko preferira da mi ovdje trebamo nositi odjeću koju nose Arapi na Arapskom poluostrvu i tvrdi da je to vjera, odgovorno tvrdim da to nije vjera. To nikakve veze nema sa vjerom. To je tradicija i običaj Arapskog poluostrva, koji je proizvod raznih momenata, prije svega klimatskih uslova, pa se zato tamo nosi široka tanka odjeća, zbog visokih temperatura.

Bilo bi neodrživo kada bi to bio vjerski propis. Ne daj Bože! Zašto? Pa zamislite, recimo, nekog Eskima muslimana koji bi morao da se obuče u onu tanku široku odjeću. On bi se, naravno, smrztio. To je, dakle, sasvim neprirodan pristup vjeri. Vjera islam je sa svojim učenjem vrlo komotna u tom pogledu. Vjera islam je po

pitanju odijevanja precizirala okvire, principe. Zna se šta ne može. Ne smije biti tijesno, ne smije biti prozirno i ne smije biti otkriveno ono što je zabranjeno da bude otkriveno. A to da li ćete se nositi u obliku pakistanskih pantalona, u obliku evropskih pantalona ili arapske dželabije - apsolutno je nebitno. To nikakve veze nema sa vjerom. To ima veze sa kulturom i tradicijom tog naroda i nju treba poštovati tamo, na prostorima gdje se poštuju pravila te kulture. Insistirati na tome ovdje je nasilje prema mentalitetu ovog naroda, nasilje prema kulturi i tradiciji ovog naroda. Zbog toga je to za nas neprihvatljivo. Iz sveg glasa, sa svim argumentima to treba promovisati, to treba kazati džematu i tim ljudima koji žele da promovišu takve stvari. Ova pojava nije u interesu vjere, jer čini lošu promociju naše vjere. Naša vjera nije tako kruta. Naša vjera nije tako gruba. Naša vjera nije neprimjerena čovjeku i njegovoj kulturi, tradiciji i mentalitetu u kome je rođen i u kome živi.

Misticizam i ezoterija

Sa druge strane, kao odgovor na ovu prvu, u jednom sasvim drugom obliku ekstrema pojavljuju se neki drugi koji žele da se bore protiv ovih prvih, a koji sada idu u potpuno drugu krajnost otvarajući vrata vjeri da primi sve i svašta. Kod njih sve prelazi u mistiku, cijela se vjera zasniva na nekim snovima, na liječenju od sihra, kao sve je, po njima, pod džinijom, cijela nacija je pod sihrom i to mora da se liječi. To je dobra podloga da se od toga napravi biznis - hamajlije, zapisi i puni džepovi. Klasična zloupotreba koja bi se mogla nazvati "organizovanim duhovnim kriminalom". Ovaj termin mogu da upotrijebim bez ikakvog ustezanja. Onda se to radi kroz razne halke, kroz razne privatne dućane, koji se nazivaju tekijama ili kojekakvim duhovnim ćelijama, a koje rade mimo Islamske zajednice. Ovo je samo drugi oblik zla koji je u potpuno drugom ekstremu od onog prvog spomenutog. To je direktno devastiranje cjelokupne vjere, gdje se miješa ono što je vjera i ono što je, kroz takvu mistifikaciju vjere, moguće instalirati i što neko želi da instalira, da li zbog svog ličnog interesa, a toga je puno, ili zbog nekog svog umišljenog ubjeđenja koje apsolutno nema nikakve osnove.

Mi u Islamskoj zajednici po svim ovim pitanjima moramo biti vrlo decidni. Protiv svakog službenika Islamske zajednice, za koga se utvrdi da se bavi nečim sličnim, poput zapisa, hamajlija ili kakve druge ezoterije, odgovorno vam tvrdim da ćemo, na svaku ozbiljnu prijavu, upotrijebiti sva moguća sredstva u smislu disciplinske odgovornosti, kao i krivične odgovornosti, i tražit ćemo od svih mogućih organa, od države i pravosuđa, da narod zaštite od takvih zloupotreba. U tome smo vrlo jasni i decidni. I sve druge pokušaje zloupotrebe, bilo na relaciji sa džematlijama ili na relaciji sa nekim drugim vaninstitucionalnim oblicima organizovanja naroda i širenja onoga što nije vjera, tretirat ćemo na ovakav način.

Ne osporavamo nikome da ima različite poglede, ali ne može to činiti u okvirima Islamske zajednice, ne može to činiti pod krovom Islamske zajednice i ne može to

činiti pod bajrakom Islamske zajednice. Neki to rade na druge načine, ali se to ne može vezivati za islam niti za Islamsku zajednicu. To je blasfemija, to je ezoterija. Prema tome, to apsolutno ovdje neće imati mjesta. Šta to znači? Neću reći da smo sada na udaru, jer nisu to problemi koji su tako opasni u pogledu snage. U pogledu virusa jesu. U pogledu negativnosti jesu.

Islamska zajednica je zajednica sredine i ravnoteže

Mi smo sada između dva ekstrema. Islamska zajednica je umjerena kao i islam. Uzvišeni Allah dž.š. kaže: "Učinili smo vas ummetom sredine", ummetom ravnoteže. Prema tome, mi želimo da u pojedinačnom, u džematskom i u svakom drugom smislu ispoštujemo taj kur'anski princip - da budemo zajednica ravnoteže, a biti u ravnoteži znači biti prav. Znaju inženjeri koji prave munare, ili one velike stubove, ili visoke dimnjake za fabrike. Kada je munara prava ona se njiše, a ako je kriva ona je kruta, čvrsta. Šta to znači? To znači da ako ste na pravom putu, neminovno je da ćete biti fleksibilni. Fleksibilnost podrazumijeva osnovnu osobenost onoga ko je na pravom putu. Ko je god krut, drven i isključiv - nije na pravom putu. Zato se prava munara ili prav dimnjak njiše lijevo-desno. To njihanje zapravo obezbjeđuje njihov opstanak. Svako ko je krut i isključiv morat će jednog dana da se slomi. Krutost je mimo Božijeg zakona o ravnoteži, mimo Božijeg zakona opstanka.

Naš kurs je kurs sredine, kurs ravnoteže, kurs srednjeg, odnosno pravog puta, a to znači kurs fleksibilnosti, kurs neisključivosti, kurs elastičnosti. Ovo ne znači da ćemo biti kompromisni po ključnim principima vjere. Tu kompromisa nema. Ono što je Božiji zakon i načelo - tu kompromisa nema.

Kompromisi koji su nama potrebni su u svakodnevnoj komunikaciji. Resulullah s.a.v.s. kaže: „Obradujte, a nemojte zastrašivati“, nemojte biti pesimisti, nemojte rastuživati. To kaže Resulullah a.s., tumačeći svoju metodologiju: "Olakšajte, a nemojte otežavati." U metodološkom pogledu ta fleksibilnost jeste naš farz i mi želimo da je promovišemo kroz sve moguće oblike Islamske zajednice - na individualnom, na institucionalnom i na svakom drugom planu.

I za jedan oblik ekstremizma i za drugi oblik ekstremizma nama je potrebna edukacija, dodatna edukacija. Potrebna je kako u pogledu objašnjavanja šta je to, tako i u pogledu našeg načina ophođenja prema tim devijacijama, koje se na našem prostoru pokušavaju instalirati.

Kako se boriti protiv devijacija među muslimanima?

Ponovo ću podsjetiti na naš osnovni princip kojeg sam i ranije isticao u našim susretima, a dao sam ga kao odgovor na pitanje kako se boriti protiv tih devijacija. Postoji jedan osnovni način, pored ovoga što sam kazao, a to je da tamo gdje

Islamska zajednica bude jaka i organizovana, tamo gdje budemo imali jake imame i muderise, koji će obaviti svoj posao onako kako se od njih očekuje, vjerujte, prostor za instalaciju bilo kog ekstremnog oblika je potpuno skućen ili neutralisan. Tamo gdje imam ili Islamska zajednica ne rade dobro, gdje nema predavanja, gdje nema žive riječi i aktivnosti, otvara se prostor za instalaciju tih devijacija. Ovo je osnovno što nipošto ne smijemo da zaboravimo.

Šta to znači? To znači da džematlije, pripadnici Islamske zajednice, kada su žedni hoće piti vodu. Ili će piti čistu vodu, a ako ne budu imali pit će prljavu. Mi moramo požuriti da sve do posljednjeg džematlije napojimo čistom vodom kako ne bi bio prinuđen da pije prljavu vodu. Niko ne bi pio vodu kada bi znao da je prljava. Ali vrlo često voda izgleda da je čista, a nije čista. Nekada je zagađenost vidljiva, a nekada je nevidljiva. Čovjek vrlo često posegne za tom čašom zato što ga neko ubijedio da je to čista voda. Mi smo ti koji treba da ponudimo čistu vodu, a ne samo da govorimo da je ta voda prljava. Vrlo se često događa da govorimo: „Hej, ta je voda prljava!“ A gdje je čista? Pa nije stigla, nema je. To nije u redu. Prema tome, prije nego im kažemo „ta je voda prljava“, ponudićemo im čistu vodu. Tek tada ćemo moći, uz komparaciju prljave i čiste, da ih ubijedimo da popiju čistu vodu.

Ono što je naša prednost nalazi se u samom mentalitetu i karakteru našeg naroda. Ponosni smo u odnosu na sve druge muslimanske narode u okruženju, jer naš narod ima osjećaj za te vrijednosti. Čak i u momentima kada izgleda da ga je neko prevario, da mu je instalirao neki virus, ipak dugoročno to nije tako. Naš narod je pokazao svoju žilavost, svoju opreznost u pogledu bilo kakve instalacije sa strane. To ga je naučio ovaj teški život u proteklom stoljeću. I zato će naš narod vrlo teško podržati krivu stvar. To je naša velika prednost. Ali zato je neophodno sa njim raditi i promovisati pravu misiju islama kako ne bi bilo prostora za instalaciju onoga što nije pravo.

Relacije Islamske zajednice sa vanjskim svijetom

Osim ovoga postoje i drugi izazovi, a to je relacija Islamska zajednica i vanjski svijet. Taj vanjski svijet je odnos Islamske zajednice sa državom u kojoj živimo. Dijelom sam se dotakao tog pitanja kroz pominjanje zakona i budućeg ustrojstva Islamske zajednice. Mogu kazati da, u poređenju sa onim što je bilo ranije, Islamska zajednica ima solidan status u ovoj državi. U poređenju sa onim ciljem koji je perfekcija za nas i koji je normalan za očekivati u jednoj demokratskoj državi, ima još mnogo stvari koje je neophodno da se urade da bi Islamska zajednica uživala prava koja joj pripadaju. U nekim relacijama se otišlo daleko, u nekim se opet nije. Kazao sam da je smetnja ostvarivanja svih naših prava na ovom prostoru u nedostatku zakona i nemoguće je nešto ozbiljno uraditi bez zakona, ili se nema dovoljno volje da se bilo šta radi bez tog zakona.

Obrazovanje

Tu postoji još nekoiko područja. Na polju obrazovanja je neki pomak napravljen, prije svega u pogledu uvođenja vjeronauke u škole. Vidjeli ste, uprkos brojnim pesimistima koji su govorili o tom projektu negativno i da će on uzrokovati ove ili one pojave, da se pokazalo da je u on interesu vjerskih zajednica, u interesu djece i njihovih roditelja, a i u smislu cjelokupnih odnosa to je vrlo pozitivna stvar. Podržavamo i pozdravljamo ga kao značajan gest ove države u pravcu njene potpune demokratizacije.

Položaj muslimana u vojsci

Polje na kome nije značajno učinjeno jeste polje vojske, gdje je bilo pojedinačnih pokušaja nekih kasarni, koje su u nekim vremenima uradile nešto više, a u nekim vremenima manje, tipa Garnizona Raška i kasarne u Novom Pazaru. Ali mi želimo da ta pitanja budu riješena, ne na nivou garnizona, ne na osnovu dobrih volja izvjesnih vojnih uprava, već na nivou zakona, na nivou prava koje će institucionalno funkcionisati ma gdje se našao naš vojnik.

Tu su, naravno, i vjerska prava u drugim državnim ustanovama. To je sve u nekom začetku dobre volje i najava da će da bude dobro, ali i dalje nemamo institucionalizaciju tog prava, a to je neophodno da se što prije učini.

Polje medija

Tamo gdje smo posebno ugroženi jeste medijsko polje, posebno polje državnih medija. Tu je i dalje situacija kao prije 15 ili 20 godina. Islamskoj zajednici su državni mediji potpuno nedostupni. I kada su dostupni to je u nekoj potpuno restriktivnoj relaciji, kada tamo nekome treba da popravi fasadu. Inače, ti mediji su nam apsolutno nedostupni, za razliku od drugih vjerskih zajednica, konkretno većinske Srpske pravoslavne crkve. Dobro znate da smo u mnogim našim nastupima o tome govorili, ali mentalitet tih ljudi, njihova svijest, kao i nedostatak dobre volje sa nivoa države, sa nivoa viših organa, ne dopušta da se u tom pravcu nešto uradi. Mi od toga nećemo odustati.

Pojedinačna (individualna) prava

Tu su i problemi sa pojedinačnim (individualnim) pravima vjernika, konkretno po pitanju ličnih dokumenata za pripadnice Islamske zajednice koje se oblače po

islamskim propisima. Mi smo i dalje u dopisivanju sa državnim organima. Nemamo eksplicitno odbijanje da se to uradi, već najave da će to uraditi, ali se to očito odlaže. Zadnji dopis koji je došao od Ministarstva vjera, kao odgovor na naše pismo, jeste da će doći do promjena cjelokupne norme unutar policije i u vezi ličnih dokumenata. Kao, sve će se mijenjati pa ne moramo sada žuriti s tim. Vidjet ćemo da li je u pitanju baš to ili je u pitanju odlaganje i dobijanje na vremenu. U svakom slučaju, to nije riješeno, a mi ćemo se boriti i nikada nećemo odustati od tih i svih drugih prava. Postoje mnoge zanimljive relacije sa državom, ali postoji i još mnogo neriješenih pitanja. Mi ćemo ih rješavati na najbolji mogući način, a zato je potrebna podrška svih struktura Islamske zajednice, džemata i cjelokupne naše javnosti.

Odnosi na relaciji Islamska zajednica - drugi javni faktori

Postoji i relacija prema drugim javnim faktorima, prema političkim strankama, prema raznim predstavnicima javnog života unutar ove države - na nivou države i na lokalnom nivou. Vi dobro znate kroz šta je Islamska zajednica prošla proteklih godina. Dobro znate pod kakvim je ona udarima bila od strane lokalnih političara koji su je htjeli pretvoriti u svoj sopstveni servis, u servis ostvarivanja svojih sopstvenih ciljeva i interesa. Vi dobro znate kroz šta smo sve prošli da bismo se izborili za onaj princip koji sam istakao na početku - za potpunu autonomnost Islamske zajednice. Mogu kazati da smo se uglavnom izborili za to. Postoje tu i tamo neki manji klinovi, da tako kažem, koji se poturaju u naše točkove, ali očito da su ti klinovi tako slabi, pa i kada se stave u točak to se skoro i ne primijeti. Očito je u pitanju pozitivan proces, te da su se neke stvari shvatile. One se najbolje shvate kada neko postane nemoćan da vam nanosi zlo i onda je to najbolji oblik shvatanja. Islamska zajednica je, u svakom slučaju, nakoliko kopalja ispred njih, pa ne mogu da je dokuče. To je nešto što je najbolje za nas trenutno. Ja mislim da se takva vremena više nikada neće ponoviti.

Da bismo dokazali sopstvenu ozbiljnost i snagu Islamske zajednice, njenu sposobnost da vodi ovaj narod, moralo se proći kroz sva ta sita i rešeta od Titovog i Miloševićevog vremena, do lokalnih moćnika i nemoćnika koji su se, eto, oprobali na Islamskoj zajednici, ali je ona pokazala da ima snagu da nadživi mnogo država, mnogo državnih sistema, mnogo političkih sistema i nadživjet će sve političare, ako Bog da. Ona je jača i važnija od svakog pojedinca, od svakog programa koji može ljudski um i Božije stvorenje da napravi. Zašto? Zato što je ovo program koji je napravio Stvoritelj. Taj program ne može nikada biti prevaziđen. I zato, ko god pomisli da ga može pobijediti i taj sistem staviti pod svoje noge, ma koliko u tom momentu izgledao moćan, zasigurno će se pokazati nemoćnim kao u svim slučajevima do sada i samo će sebi nanijeti veliko zlo.

Kada su u pitanju političke stranke, da budem vrlo jasan, ostajemo na kursu potpune autonomnosti, jednakog principijelnog odnosa, ali to ne znači jednakog

odnosa nezavisno od njihovog ponašanja. Prema tome, naš principijelni odnos je jednak prema svim strankama, ali nije jednak naš praktični odnos prema onima koji nas napadaju i onima koji nas ne napadaju, onima koji smetaju Islamskoj zajednici i onima koji ne smetaju. Mi u toj situaciji nećemo prihvatiti da budemo na strani jedne političke partije, a protiv druge političke partije. Ni u kom slučaju nećemo pristati da ističemo neki politički stav, stranački stav. Ali istovremeno nećemo šutjeti kada su u pitanju krupne stvari vezane za izvjesne aktivnosti koje se tiču naših prava, bilo da se tiču direktno prava Islamske zajednice kao institucije, bilo da se tiču prava građana koji su pripadnici Islamske zajednice. Znači, onome ko se bude korektno ponašao mi ćemo se javno zahvaliti, pa makar on imao i političke poene iz toga. Prema onome ko se bude negativno ophodio i mi ćemo se negativno ophoditi, pa makar on imao od toga negativne poene. Onoga ko bude doprinio da se vrati vakufska imovina, ma kojoj stranci pripadao, bošnjačkoj, srpskoj ili bilo kojoj drugoj, mi ćemo javno pohvaliti i reći da je uradio za Islamsku zajednicu i njena prava nešto što niko prije njega nije učinio. Dakle, u pitanju su principijelni odnosi. Mi želimo da se ovaj stav promovira i da to svi znaju. Neka izvoli gospoda, pa neka se dokazuje kroz rezultate, a ne da traži podršku u tome da dozvolimo imamima, ili ne znam kome, da sa hutbe govore: „Trebalo glasati za ovoga, trebalo glasati za onoga.“ To nikada neće biti dozvoljeno jer imam je imam svim džematlijama, ma kojoj partiji oni pripadaju. I ne može imam biti više imam onima koji su u partiji za koju on navija nego onima koji su u partiji protiv koje je on. Iako imamo pojedinačnih incidenata i pokušaja da se ovaj princip ne poštuje, mi od njega sigurno nećemo odustati i svi oni koji to ne prihvate zasigurno će imati problema u Islamskoj zajednici. To je princip oko koga nema kompromisa i na kojem će se sigurno ustrajati do kraja.

Relacije ka islamskom ummetu i prema međunarodnim faktorima

Ostaje još jedna relacija s kojom želim da završim, ako Bog da, a to je uopšte pitanje Islamske zajednice, pa i ummeta u cjelini. Vi dobro znate da islam i pripadnici islama prolaze trenutno kroz vrlo specifičnu, vrlo osjetljivu fazu gdje se, zbog raznih događaja u svijetu, terorističke ili neke slične prirode, u medijskim plasmanima takvih vijesti i takvih komentara, vrlo često, što zbog neznanja, što tendenciozno, islam pokušava poistovijetiti s terorizmom. To je za nas veliki izazov. Naravno, ne tako veliki da ga smatramo nerješivim, iz prostog razloga što smo čvrsto ubijedeni da islamsko učenje nema nikakve veze s terorizmom. Naprotiv, islamsko učenje je potpuno suprotno terorizmu. Očito je, međutim, da će trebati pun truda, puno vremena, puno naših medijskih i drugih mehanizama da se ta prašina odagna kako bi se stvari mogle jasno vidjeti.

Postoje centri u svijetu, kao i u našoj zemlji, koji namjerno forsiraju te stvari, koji atmosferu antiterorizma i nepovlačenja razlike između terorizma i islama od strane velikih sila žele iskoristiti za neke svoje lokalne, političke, grupaške i

kojekakve druge interese. Zato ćete često čuti na beogradskim medijima nešto poput: „Opasnost od terorizma u Sandžaku“, pa „baza“ ova, pa instalacija ona. To ima uticaja na ljude koji nisu u Sandžaku jer stiču dojam da je to tako. Ti mediji plaše sopstveni narod bez potrebe. Mi koji smo ovdje znamo da je to čista laž. To nam očito, u jednom simboličkom smislu, nanosi štetu jer moramo da demantujemo i objašnjavamo tu laž. Svaka laž poslije izvjesnog vremena padne i pokaže se da nije tačna. Znači da smo imali nakoliko takvih talasa u beogradskim medijima. Postoje neki centri i na međunarodnom planu koji takve stvari plasiraju vrlo tendenciozno, tako da bilo ko sa muslimanskim imenom ako napravi neki teroristički akt - to je islamski terorizam.

Desi se teroristička akcija u Sjevernoj Irskoj, bude teroristička akcija u Španiji od ETE, ali to su uglavnom pojedinačni akti gdje se nikada neće reći da je u pitanju protestantski terorizam, katolički terorizam ili pravoslavni terorizam. Terminološki to uopšte ne postoji. To pokazuje da u tim medijskim kućama postoji tendenciozan odnos. Ali, ja sam i po svim ovim pitanjima optimista iz prostog razloga što je snaga islama takva da će uspjeti da odagna prašinu i spriječi miješanje istine i neistine, te da će doći vrijeme kada će oni koji su te nečiste stvari plasirali morati da sagnu glavu.

To su ključne stvari koje možemo definisati kao posebne izazove za Islamsku zajednicu u aktuelnom vremenu, kao nešto čime se Islamska zajednica bavi, čime će se baviti u svim oblicima svojih organizacionih, prosvjetnih, kulturnih i svih drugih mogućnosti. Zato je neophodno da vi kao akteri budete vrlo uključeni u to, da dajete puni doprinos i da učestvujete u svim tim procesima. Ishod će zasigurno biti povoljan, uz Božiju pomoć, budete u to uvjereni. Allah dž.š. garantuje pozitivan ishod.

Umjesto zaključka

Na nama je da naša srca iščistimo, da naše grudi budu komotne i ne budu u tjeskobi, da ih očistimo od zlobe prema drugome, da ih očistimo od isključivosti prema drugome i da sopstvenu superiornost ne pravimo na negaciji drugoga, već na sopstvenom dokazivanju. To što su drugi po nečemu različiti od nas, jednostavno doživljavamo kao Božiju realnost i Božiju mudrost stvaranja u različitostima, uz puno uvažavanje tih različitosti. Jer, Kur'an je tako stvari postavio. Kur'an je u svojim postavkama priznao nevjerstvo kao faktor. Čak Kur'an pravi komunikaciju sa nevjerstvom govoreći: „O vi koji ne vjerujete, ja ne vjerujem u ono u šta vi vjerujete, niti vi vjerujete u ono u šta ja vjerujem... Vama vaša vjera, a nama naša vjera.“ Tom komunikacijom se ona priznaje, a ne kaže: „Vaša vjera neće postojati.“ Čak, Kur'an naziva nevjeru vjerom. Obrača im se sa „nevjernici“ i kaže „vaša vjera“. Zašto? Pa zato što je i to neko uvjerenje. Kur'an to priznaje, priznaje ga Allah dž.š. kao fakat i ne samo kao takvo, već kao nešto što može da bivstvuje, sa čim se može praviti

suživot, kao realnost. Tu se govori o najdaljoj relaciji od islama, a to su ateisti - oni koji potpuno negiraju vjeru. A šta tek govori o ehlu-l-kitab, pripadnicima Knjige, misleći na kršćane i Jevreje, koji su mnogo bliže islamu. Korelacija, interakcija, suživot i svi drugi oblici saradnje su nešto što je za nas kur'anska obaveza. A znate li ko može sarađivati? Samo onaj kome su grudi pune, onaj ko je siguran u ono što sam vjeruje. Ko je isključiv, ko želi sve da eliminiše sa ovog svijeta? Onaj ko nema dovoljno samopouzdanja u svoju vjeru boji se tuđeg postojanja. Onda ide da sve eliminiše, kulturološki i biološki, kroz genocide i sve druge oblike.

Mi imamo toliko vjere i toliko samopouzdanja da nemamo razloga ikoga da mrzimo, da nemamo ni jednog razloga u našoj vjeri da budemo isključivi prema drugima. To je naša snaga. To je naš ponos. U tom pravcu želimo da odgajamo naše porodice, naše generacije, da gradimo našu Islamsku zajednicu, ne samo za pripadnike Islamske zajednice, jer Kur'an je milost: „I poslali smo te iz milosti prema svjetovima.“ Islam je milost i za muslimana i za nemuslimana. Islam ne insistira da neko postane musliman da bi on bio milost za njega. On je milost za komšiju nemuslimana, jer komšija nemusliman može imati samo koristi od islama ukoliko je u pitanju onaj ko je pravi musliman. Ukoliko musliman napravi nepravdu prema nemuslimanu to je bogohuljenje, to je nepravedno i to je nešto zašta ga islam sigurno osuđuje.

To je naš kurs, to je nešto čime se ponosimo i to je naš put kojim ćemo se ubuduće, ako Bog da, kretati.

Molim dragog Allaha dž.š. da ostanemo dosljedni tog puta, da nam pomogne da naša srca budu rasterećena, komotna, da naša srca liši isključivosti, mržnje i svega što je negativno, da nam pomogne da se užeta islamskog držimo i da budemo onakvi kakvima će Gospodar Uzvišeni biti zadovoljan.